

архітектури до сучасних потреб має віддавати перевагу історично правдивому відтворенню історичних об'єктів та споруд.

На жаль, у нашій країні відсутні науково обґрунтовані розробки економічної доцільності реставрації та пристосування пам'яток до сучасних функцій [4]. У зв'язку з цим, досить часто замовники відмовляються орендувати та реставрувати пам'ятники, мотивуючи це економічною недоцільністю.

Досвід реставрації та пристосування багаточисельних пам'яток архітектури показали економічну доцільність включення архітектурного надбання в сучасне життя. При цьому програма художньо-естетичного виховання нашого суспільства, підвищення культурного рівня розвитку людей не повинні змірюватись витратами на якісну реставрацію та відновлення пам'яток історії і культури.

Комплексне врахування запропонованих критеріїв при реставрації і пристосуванні до нових функцій пам'ятників дозволять оптимально вирішувати проблему фізичного і морального збереження історико-архітектурного середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лесик О.В. «Формування закладів відпочинку і туризму в історико-архітектурному середовищі України» дисертація на здобуття наукового ступеня доктора архітектури, Київ, 1993 р. – 320 с.
2. Афанасьев К.Н. Проблемы научной классификации памятников архитектуры / К.Н. Афанасьев. – Вильнюс, 1968, – 328 с. ил.
3. Косточнин В.В. К вопросу о макетах в реставрации / В.В. Косточнин // Архитектура СССР. – 1970, № 7. – М. – С. 56-61.
4. Якименко О.Н. ^Законодавство про пам'ятники історії та культури / О.Н. Якименко. – К., 1970. – 464 с.
5. Ясиевич В.Е. Критерии оценки памятников градостроительства и архитектуры Украины XIX - начало XX века / В.Е. Ясиевич. – К., 1979. – С. 58-64.

Наталія Уреу

(Кам'янець-Подільський, Україна)

КАМ'ЯНЕЦЬ НА ПОДІЛЛІ – ОСЕРЕДОК ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Аналізується стан збереження, креативні і деструктивні зміни сакральних архітектурних об'єктів Кам'яця-Подільського.

Ключові слова: етнокультурна спадщина, осередок, сакральна архітектура, креація, деструкція.

The article analyses the degree safe keeping, creative and destructive changes of sacral architectural objects of Kamyanets-Podilsky.

Key words: ethnic and cultural heritage, center, sacral architecture, creativity, destruction.

Піддавати аналізу та класифікувати всю архітектурну спадщину Кам'яця-Подільського в стислій статті неможливо. Це буде лише поверхневий, побіжний огляд, в кращому випадку коротка згадка окремого об'єкту, що не може претендувати на наукову глибину і серйозність ґрунтового дослідження. Тому, *мета статті* – піддати аналізу зміни, що відбувалися в екзистенції сакральних споруд міста. Кам'янець на Поділлі, розташований у південно-західній частині України над річкою Смотрич, – це місто спільної етнокультурної спадщини, оскільки населяли його поляки, вірмени, євреї, русини та ін. У 1432 році Кам'янець отримав магдебурзьке право самоврядування [13, с. 199]. Відомо, що у 1434 році Кам'янець було приєднано до Польщі і перетворено на центр Подільського

воеводства, королівське місто [13, с. 19]. Місто стало осереддям багатьох культур, що відобразилося в об'єктах зодчества різних народів і конфесій.

Кам'янець з давніх часів був виключенням, якщо йшлося про релігійну толерантність. У місті розвивалася Церква православна, вірменського обряду (грегоріанці), з XVIII ст. активно будувалися синагоги. У різні часи шість римо-католицьких чоловічих і один жіночий орден звели муровані костели (домініканці, францисканці, кармеліти, єзуїти, тринітарії, капуцини, домініканки).

Необхідно відмітити кілька основних хвиль, які у різні історичні часи призвели до руйнівних змін пам'яток сакральної архітектури Кам'янця. Перш за все, це турецька окупація 1672-1699 років, яка спричинила зміни архітекτονіки, зовнішнього вигляду та інтер'єру більшості християнських споруд. Можна акцентувати основні деструктивні зміни, що відбулися у період панування турків на Поділлі: а) повна руйнація архітектурних об'єктів (костел єзуїтів і монастир кармелітів були розібрані на побудову моста [17, с. 59]); б) зміна конфесійної приналежності більшості християнських храмів, перетворення їх на мечеті (кожній конфесії було залишено по одній святині); в) добудова елементів, що демонструють перевагу мусульманської релігії над християнством (мінарет над каплицею Кам'янецького кафедрального костелу, etc.); г) заміна опорядження в інтер'єрах (знищено християнські вівтарі, встановлено турецькі казальниці (мінбар у домініканському костелі), спалено монастирські бібліотеки та ін.).

Істотні знищення впродовж цього періоду зафіксовані в костельних візитаціях за 1718 рік (єп. Стефан Рупнєвський), 1741 і 1742 роки (єп. Вацлав Сераковський), де констатовано цілковите знищення 28 парафіяльних костелів [21, с. 169], що становило 40% всіх католицьких святинь на Поділлі [18, с. 87]. Відбудова храмів проходила в умовах козацьких повстань, що також не сприяло швидкому відновленню парафіяльних мереж. Внаслідок третього розподілу Польщі частина Поділля, розташована за Збручем була включена до російської держави; Катерина II ліквідувала кам'янецьку дієцезію у 1795 році (лише на три роки, бо її відтворив Павел I) [19, с. 296; 18, с. 87].

Наступна руйнівна хвиля змін наступила наприкінці XVIII - першій половині XIX столітті. Це була свідомо спланована акція, деструктивна для римо-католицьких споруд і креативна для православних. З метою висвітлення передумов, що спричинили зміни у статусі та вигляді храмів, необхідно здійснити коротку подорож у минуле. 1772 р. ознаменувався першим, 1793 – другим, а 1795 третім і останнім розподілом Польщі. Теперішні українські землі було розшматовано Російською і Австрійською імперіями. Саме в цей час вся Церква, зазнає найбільш потужних утисків. Російська влада, намагаючись знищити католицьку церкву східного обряду і підпорядкувати собі римо-католицькі громади, удавалася до різних хитрощів, репресій, навіть кривавих розправ. Централізація системи церковного управління відбувалася за православним зразком, що сприяло формуванню своєрідної російської моделі католицької церкви. Згідно з нею об'єднане в ордені чернече духовенство було підпорядковане єпископам. Позбавивши монастирі властивого їм автономного устрою, держава встановила над ними всебічний, в тому числі політичний контроль. Проте елементи чернечого самоуправління були збережені. Надалі ця обставина давала можливість урядові змінювати статус монастирів відповідно до характеру взаємин з Апостольською Столицею [5, с. 94].

На Поділлі упродовж кількох століть існувала власна потужна архітектурно-інженерна школа. На початку XIX ст. архітектурою та містобудуванням в Російській імперії відало Міністерство Внутрішніх Справ йому підпорядковувалися ряд закладів, що займалися складанням та розглядом генеральних планів, а також планів окремих будівель: Технічно-будівельний комітет, Департамент державного господарства та громадських будівель, Департамент виконавчої поліції та ін. До цієї системи входив і

навчальний заклад – Будівельне училище (з 1882 року – Інститут цивільних інженерів) в Санкт-Петербурзі [4, с. 264]. Архітектори, що залучалися владою до перебудови сакральних пам'яток, мали досить якісну фахову підготовку. Впродовж панування російської імперії було створено багато, планів, креслеників, а також проектів перебудов римо-католицьких храмів. Авторами цих робіт були найчастіше випускники згаданого Будівельного училища.

Водночас здійснювалася перебудова православних церков з метою відокремлення населення від духовного коріння і надання рис канонічного «московського» православ'я. Було зведено дзвіниці, бані та інші компоненти еkleктичного характеру у церквах Петропавлівській, Іоанно-Предтеченській, Святої Трійці.

Найбільш поширеними були зміни, які мали на меті знищення характерного «костельного» вигляду і надання храмові тих рис, які за канонічними мірками вважались необхідними для православної церкви московського вигляду.

Одним з прийомів, які застосовувались при перебудові безверхих костьолів, перекритих двосхилим дахом – надбудова фальшивого дерев'яного верху над центром нави, причому цей верх виглядав досить незграбним і явно дисгармонізував з структурою усєї будівлі. У випадках, коли дозволяли конструкції склепіння та даху, влаштовували «православне п'ятиглавіє».

Другий варіант перебудов – надбудова наметової башти-дзвіниці над центром нартексу або замість барокового фронтона. У костелах з баштою-дзвіницею на головному фасаді найчастіше барокову баню було замінено на характерні для російського культового будівництва XVI-XVII ст. високі чотирьох або восьмигранні намети [2, с. 88-89].

Російська влада, скасувавши переважну більшість осередків, намагалася перетворити відібрані храми і монастирі, надаючи їм нове функціональне звучання. З 1813 по 1831 роки міським архітектором Кам'янця-Подільського, а пізніше губернським, був Семен Учта. Він виконав у 1840 році проекти перебудови костелів Благовіщення Пресвятої Діви Марії у Вінниці і Шарівці на православні собори, які реалізовано у 1844-1849 роках (розрахунки для цих костелів виконав архітектор А. Островський) [12]. За участю С. Учти перебудовано францисканський костел в Кам'янці на архієрейський будинок. Також відповідно його проекту у 1835 році на цій побудові встановлено нову баню, а інтер'єр об'єднано спільною ордерною системою. Семен Учта вважається проектувальником внутрішнього простору кармелітського і домініканського костелів [10, с. 38]. Під його керівництвом на верхівці мінарету була встановлена фігура Божої Матінки, яка, після попадання в неї блискавки, значно нахилилася. Така ситуація спровокувала загрозу падіння. У Кам'янці до праць Семена Учти можна долучити: 1803 р. – перебудову уніатської семінарії на православну духовну семінарію (вул. П'ятницька 11); 1823 р. – ремонт основи мінарету при римо-католицькій кафедрі; 1832 р. – проект і нагляд над перебудовою колишнього францисканського монастиря на садибу архієрея, що була реалізована у 1833-1836р.р.; 1835 р. – перебудову колишнього францисканського костелу на православну церкву Внебовзяття Пресвятої Діви Марії [7]; 1834 р. – господарські будинки на терені військового шпиталю (колишніх військових кошар, побудованих у 1780-1788 рр.); 1837-38 рр. – розбудову колишнього васильянського монастиря відповідно проекту єпархіального архітектора А. Островського [20, с. 56, 63; 9, с. 152, 165, 174, 193].

У Кам'янці активно діяла цілий корпус архітекторів. Серед них можна назвати тих, хто працював на ниві перебудови католицьких споруд та зведення православних церков: А. Островський (1835р. – реконструкція Троїцького монастиря [11, арк.1-2]; 1838 р. – будівництво церкви в ім'я Антонія і Феодосія Печерських на другому поверсі Троїцького монастиря, облаштовано кімнати для настоятеля [13,

с. 140]; 1851 р. – будівництво Георгієвської церкви [3, арк. 3, 9]), Д. Освальд (перебудова кармелітського костелу у Казанський собор – 1867-1878 роки [4, с. 140]), В. Жайворонков (будував православні церкви у поміщицьких садибах, керував реставрацією церков при архієрейському будинку та при духовному училищі, впродовж 1865-1870 рр. у Подільській губернії збудував вісім кам'яних та п'ять дерев'яних храмів, перебудував сімнадцять кам'яних церков [1, с. 144]), К. Введенський (розбудова архієрейського будинку з церквою), О. Перніц (у 1880-і роки перебудував монастир черниць-візиток у жіноче духовне училище [1, с. 298]), І. Калашников (з 1885 року – проекти Олександро-Невського собору, Подільської духовної консисторії, духовного і технічного училищ [6, с. 34]). Нові костьоли не будувались взагалі. Таким чином, цей період можна сміливо називати деструктивним для римо-католицьких і креативним для православних сакральних архітектурних об'єктів.

Наступна деструктивна для обох відгалужень християнської церкви хвиля наступила у часи панування радянської влади. Головною проблемою була боротьба з «релігійним дурманом», духовно-матеріальною культурою, перебудова та перетворення безцінних перлин архітектури на склади, стайні, в кращому випадку, будинки культури, виставкові та органні зали. Частина споруд була піддана значній перебудові або взагалі знищена, навіть сьогодні на них ніхто не звертає увагу (костел сестер-домініканок св. Михайла Архангела, по-францисканський костел Внебовзяття Пресвятої Діви Марії та ін.). Найгірше – повна руйнація, яка спіткала кілька міських храмів. Упродовж антирелігійної компанії у 30-х роках ХХ ст. кармелітський костел, усі три вірменські храми, а також вежу колишнього францисканського костелу було розібрано; підірвані Свято-Троїцька та Іоанно-Предтеченська церкви. Церква св. Георгія була віддана під складські приміщення (пізніше планетарій), церква св. Миколая, домініканський і тринітарський костели – під архіви. Багато було повністю зруйнованих споруд, відтворених максимально точно вже в наші часи запрошеними кваліфікованими спеціалістами: церкви Святої Трійці (Львівський інститут «Укрзахідпроектреставрація») та церкви Олександра Невського.

Приклад важкої долі архітектурного об'єкту, який зазнає подальших знущань у зв'язку з його передачею у володіння іншій релігійній конфесії – це по-францисканський кляштор з костелом Внебовзяття Пресвятої Діви Марії, в якому дотепер продовжують відбуватися деструктивні зміни. Причина – передача його владою міста у підпорядкування православної спільноті Московського патріархату. Розташований у західній частині Старого Міста, неподалік від Польського Ринку, комплекс був закладений у першій половині XIV ст. [15, с. 39; 14, арк. 2102; 16, с. 103], формувався впродовж XVII-XVIII ст., у XIX столітті у зв'язку зі зміною конфесійної приналежності перетворений на резиденцію архієрея – Будинок архієрея. Як і домініканський, перший францисканський костел було зведено з дерева, новий мурований почали будувати після пожежі 1616 року і закінчили перед турецьким нашествям. Архітектурна споруда була повернута турками майже недоторканою. Кляшторні забудови стали мурованими лише у XVIII ст. [13, с. 168; 21, с. 277].

Переосвячення костелу у 1799 році на Архієрейську церкву призвело до нових реконструкцій, що мали на меті надати споруді «московського характеру». Над головною навою було надбудовано фальшиву сферичну баню на дерев'яному барабані, увінчану главною. Дзвіниця була перекрита наметовим залізним дахом. Надання споруді православного вигляду продовжилось у 1833-1835 роках, коли дерев'яний купол був замінений на більший і вищий, а в інтер'єрі церкви було влаштовано муровані царські ворота. У 1851-1866 роках інтер'єр частково був розписаний олійними фарбами.

У 1936 році костел переданий НКВС, який влаштував там тюрму. Впродовж війни сильно пошкоджений, у післявоєнний час він використовувався для промислових потреб, як сховище для матеріалів міського архіву [8].

З 1998 року храм освячений на Свято-Успенський собор Кам'янець-Подільської і Городоцької єпархії московського патріархату. На другому штучно створеному поверсі споруди продовжував розміщуватися архів. У 2002 році у наслідок опалення приміщення піччю загорілися цінні папери, що призвело до знищення кількох архівних фондів. На даний момент проводиться нова реконструкція, яка має на меті повну трансформацію католицької архітектурної пам'ятки на православну. На жаль, до перебудови не залучаються фахівці; вона здійснюється стихійно, гвалтовно, непередбачувано. Священники не допускають жодних представників державних комісій, а також не слухають порад спеціалістів. У результаті був забілений фресковий розпис XVIII ст.; розламаний комин, знищено традиційне для Поділля білокам'яне обрамлення дверних і віконних отворів, вкрита тиньком надвірна плита латинською мовою, на стіні монастиря сколота пам'ятна дата (1750 рік), etc. Варварський підхід до експлуатації пам'ятки потребує порушення справи про створення і захист кваліфікованого проекту відбудови або повної зміни господаря.

На даний момент пам'ятки сакральної архітектури Кам'янця-Подільського знаходяться в різному стані збереження, деякі з них, але таких небагато, кваліфіковано відреставровані. Спостерігаються приклади, коли поряд із автентично збереженими компонентами конкретної споруди можна знайти сильно видозмінені, деструктивні елементи (по-домініканський костел св. Миколая, церква св. Миколая та ін.). Стаття базується на основі матеріалів наукового відділу Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець» і підтверджена фахівцями наукового відділу заповідника.

Деструктивними можна назвати відбудови у центральній частині міста, які дисонують з давніми архітектурними об'єктами. Зведення споруд у західній частині Ринку закрило панораму монастиря і костелу св. Михайла сестер-домініканок. Найбільш руйнівного характеру надає некваліфікований підхід до відтворення етнокультурної спадщини, часта відмова від спеціалістів, фахівців у галузі пам'яткознавства і архітектури. Труднощі контролю за процесом збереження і відтворення цінного архітектурного доробку пов'язані з тим, що чинним законодавством України не передбачений механізм і правила, якими мають керуватися релігійні громади при використанні пам'яток архітектури. Потребують негайного доопрацювання закони про пам'яткоохоронну діяльність.

Водночас, поряд з деструктивними змінами є й позитивні зрушення. Позитивним для пам'яткоохоронної справи є виданий у 1986 р. IV том (терени Поділля) під назвою «Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР» [9], який містить достатньо помилок і неточностей, але в цілому дозволяє зрозуміти зміни, що зазнали об'єкти архітектури у період воєнничого атеїзму. Позитивним було також рішення Президента України про передачу архітектурних споруд релігійним громадам. Відбудова у масштабі, пропорціях і автентичному образі Свято-Троїцької церкви, Олександро-Невського право-славного собору, кваліфікована реставрація спеціалістами Хрестовоздвиженської (архітектурна майстерня під керівництвом І.Р. Могитича, архітектори Б.Я. Кіндзельський і Г.П. Крук) та Георгіївської церков, а також Тринітарського костелу повернули й зберегли для Кам'янця важливі міські доміанти. Почала працювати над відтворенням храму св. Миколая вірменська громада міста. Мусульманська спільнота висловила бажання відбудувати у місті мечеть.

Таким чином, можна ствердити, що змінилися часи – змінюється ставлення до сакральних об'єктів, виправляються політичні помилки, починає висвітлюватися

недосліджена спадщина храмового зодчества та його наповнення. Після 2007 року в Кам'янці постійно відбувається поліконфесійний собор, в якому беруть участь представники різних релігійних спільнот. На першій зустрічі одностайним рішенням Кам'янцю було надано ім'я «Міста, яке полюбляють ангели». В цьому звучить надія і перспектива на подальшу співпрацю в галузі дослідження й відродження спільної духовності, у сфері розвідок та вивчення сакральних пам'яток, що належать до видатних зразків етнокультурної спадщини Європи і входять у культурну та мистецьку скарбницю українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановский Г.В. Юбилейный сборник сведений о деятельности бывших воспитанников института гражданских инженеров (Строительного Училища) 1842-1892 гг. – СПб., 1893.
2. Годованюк О. Костели Волині // Теорія та історія архітектури і містобудування: збірник наук. праць держ. наук.-дослід. ін-ту теорії та історії архітектури і містобудування / редкол. : М.М. Дьомін, А.П. Мардер, А.О. Пучков та ін. – К.: НДІТІАМ, 1998. – Вип. 3 : На честь Григорія Никоновича Логвина. – С. 80-91.
3. ДАХО (Державний архів Хмельницької області). – Ф.315. – Оп.1. – Спр. 2619. – Арк. 3, 9.
4. Задорожнюк А. Б. Подільські архітектори XIX ст. // Освіта, наука і культура на Поділлі : збірник наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2004. – Т. 4. – С. 264-270.
5. Історія релігії в Україні : у 10 т. Т. 4. Католицизм / за ред. П. Яроцького. – К., 2001. – 598 с. – Бібліогр. : с. 597-598. – 1500 пр.
6. Некролог I / Зодчий. – 1916. – №4. – С. 34.
7. Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» (Далі – НІАЗ «Кам'янець»). Kamieniec Podolski, projekt przebudowy d. kościoła i klasztoru oo. franciszkanów z 1833. – Fotokopia projektu przebudowy dawnego kościoła i klasztoru oo. franciszkanów na cerkiew prawosławną i siedzibę archiereja, arch. Szymon Uczta. Projekt został zatwierdzony do realizacji 8 sierpnia 1833 r. – № 1076/ 4333, KN 121/ 3 [oryginał РГИА, ф. 218, оп. 3, д. 549].
8. НІАЗ «Кам'янець». – Францисканський костел. – Довідка з фондів.
9. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР : иллюстр. справочник-каталог : Т. 1 – 4. – К. : Будівельник, 1983-1986 гг. – Т. 1. – 1983. – 160 с. : ил. ; Т. 2. – 1985. – 336 с. : ил. ; Т. 3. – 1985. – 337 с. : ил. ; Т. 4. – 1986. – 375 с. : ил.
10. Пластицька Є.М., Винокур І.С., Хотюн Г.М., Медведовський І.І. Кам'янець-Подільський. Історико-архітектурний нарис. – К.: Будівельник, 1968. – 120 с. – С. 38.
11. Российский государственный исторический архив в Санкт-Петербурге (Далі – РГИА). – Ф. 1488. – Оп. 3.– Спр. 552. – Арк. 1-2.
12. РГИА. – Ф. 797. – оп. 14, дело 34819. – О перестройке костела в Виннице. – 1844-1849.
13. Сецинский Е. Город Каменец-Подольский. Историческое описание. – К. : Тип. С.В. Кульженко, 1895. – 247 с. : ил.
14. ЦДАЛ (Центральний державний історичний архів у Львові). – Львів. – Ф. 9. – Оп.1. – Од. зб. 417. – арк. 2102.
15. Юрченко С. Кафедральна готика України // Пам'ятки України: історія та культура, 1993. – № 1-6. – С. 39.
16. Bania Z., Wiraszka M. Kamieniec Podolski: miasto-legenda. – Warszawa: Neriton, 2001. – 242 s.
17. Kołodziejczyk. Podole pod panowaniem tureckim: ealet kamieniecki 1672-1699. – Warszawa, 1994. – 139 s.
18. Kowalczyk J. Kościoły późnobarokowe w diecezji Kamienieckiej // Sztuka kresów wschodnich. – Kraków, 1996. – Cz. 2. – S. 85-126.
19. Ostrowski M. Historyczny rys biskupstwa kamienieckiego. – «Przegląd Katolicki», 1863. – № 19. – S. 290-310.
20. Petrowa A., Architektura sakralna wyznania rzymskokatolickiego i wyznań protestanskich Ukrainy Prawobrzeżnej i Południowej w II poł. XIX i na pocz. XX w. Praca dokt. pod kier. dr. hab. Z. Bani, prof. UKSW przy Katedrze

*Тетяна Куратнік
(Полтава, Україна)*

ЕТНОДИЗАЙН ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНЦІВ

У статті висвітлено актуальні проблеми етнодизайну, як одного з видів творчої художньо-проектної діяльності, що ґрунтується на культурно-мистецьких засадах традиційного декоративно-прикладного мистецтва і новітніх технологій дизайну. Подано результати дослідження етнодизайну як сучасної концепції репрезентації культурної спадщини українців.

Ключові слова: етнодизайн, індустрія моди, етностиль, сучасний інтер'єр, архітектура, мистецтво, сучасний одяг.

Репрезентація культурної спадщини українців відбувається через призму художньо творчої діяльності людини у всіх сферах суспільного буття. Одним із найпопулярніших видів художньої діяльності, де найбільш органічно використовуються елементи декоративно-прикладного мистецтва, у ХХІ ст. стає етнодизайн. На сьогодні він є важливою складовою сучасної української культури, де поєднуються прадавні народні традиції з сучасними технологіями.

Вченими відмічається [3, 4, 5], що впродовж віків етнічний дизайн України формувався у двох основних формах: як домашні ремесла та як організовані виробництва – промисли, пов'язані з ринком. На їх розвиток впливали природні умови України, наявність сировини, вигідне торгівельне та географічне розташування. Зазначені форми розвитку етнічного дизайну йшли паралельно, тісно переплітаючись між собою. Кожна епоха збагачувала предметно-духовний світ людини і вносила свої зміни. Проте з покоління в покоління передавався генетичний код художньої традиції та художня спадщина народу. Вивчення різних періодів розвитку та видів народного мистецтва проводили А. Будзан, Р. Захарчук-Чугай, М. Драган, К. Кавас, Т. Кара-Васильєва, М. Криволапов, Ю. Легенький, М. Макаренко, П. Мельниченко, С. Мигаль, Л. Оршанський, К. Променицький, М. Станкевич, В. Тименко, В. Титаренко, В. Торканюк, Д. Тхоржевський, А. Хворостов, Є. Шевченко, К. Шонк-Русич та багато інших дослідників [6, 52].

Етнодизайн існує на основі спадковості традицій і розвивається в історичній послідовності разом з удосконаленням усіх видів художньої діяльності, розширенням народних ремесел і промислів.

Для етнодизайну закономірним є акумуляція досвіду художньо-трудової діяльності з виготовлення й оздоблення побутових речей, що мають як практичне, так і естетичне значення.

Поряд з цим, спостерігається закономірна залежність методів формотворчості від технології виробництва. Під впливом технологій виробництва формується і постійно розширюється арсенал прийомів етнодизайну, удосконалюються засоби формотворення, з'являлися нові вироби [6].

На сьогодні етнодизайн зайняв чільне місце у суспільному житті українців, заповнив творчий простір вітчизняних дизайнерів. Етномотиви прослідковуються у багатьох сучасних видах мистецтв.

Дивовижно: етнодизайн в меблях та інтер'єрі, в цілому, донедавна можна було побачити хіба що у кафе, де готують національні страви, а ось для інтер'єру будинків